

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

ILUSTROVANÁ NON-FICTION KNIHA (DIDAKTICKÁ)

Ludwig van Beethoven

BcA. Veronika Bílková

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra designu

Studijní program Design

Studijní obor Ilustrace a grafický design

Specializace Ilustrace

Diplomová práce

ILUSTROVANÁ NON-FICTION KNIHA (DIDAKTICKÁ)

Ludwig van Beethoven

BcA. Veronika Bílková

Vedoucí práce: akad. mal. Renáta Fučíková
Katedra designu
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2019

Prohlašuji, že jsem umělecké dílo vypracovala samostatně a nejedná se o plagiát.

Plzeň, duben 2019

.....
podpis autora

PODĚKOVÁNÍ

V první řadě bych chtěla nejvíce poděkovat akad. mal. Renátě Fučíkové za vedení mé diplomové práce i všech předchozích projektů na FDULS. Od prvních konzultací ohledně konceptu, struktury a obsahu knihy, přes volbu techniky a témat ilustrací, mi její zkušenosti a rady velmi pomohly a posouvaly mě dále. Každá konzultace měla produktivní dopad na další vývoj práce, na který jsem se díky tomu těšila. Konstruktivní kritika mě nutila zamýšlet se nad tématem hlouběji nebo naopak upouštět od přebytečných detailů, což se později vždy ukázalo jako lepší cesta. Jsem velmi vděčná za její vedení po celou dobu magisterského studia, za praktické poznatky a zkušenosti, které mi předala a volnost ve volbě témat, v nichž jsem se mohla realizovat podle svých představ. Za ochotu, skvělý osobitý přístup a probuzení nadšení pro tento obor, Vám velice děkuji.

Také bych chtěla poděkovat kurátorovi Lobkowiczského hudebního archivu Petru Sloukovi za poskytnuté informace a poznatky ohledně Lobkowiczských sbírek a díle L. v. Beethovena. Velmi mi pomohla jeho ochota a příznivý přístup v počátečních rešerších k obsahu knihy. Těmto poznatkům jsem následně z části podřídila téma knihy, které se zmiňuje o skladatelově působení v Čechách. V této fázi práce mi také výrazně pomohla klavíristka Petra Matějová, interpretka mimo jiné Beethovenových děl na původní kladívkové klavíry. Konzultace ohledně tehdejších nástrojů a rozbor Beethovenových klavírních sonát pro mě byly velmi obohacující a zmínila jsem je v textové části. Za doporučenou literaturu a přesné popisy Beethovenových návštěv Prahy a okolí děkuji Aleně Lehnerové a Ing. Gabriele Kalinové. Z těchto podkladů jsem mohla vypracovat přesné informativní ilustrace popisující místa skladatelova působení.

Velké díky také patří mému ladiči klavíru Milanu Červenkovi za zapůjčené knihy, plány a klavírní kladívka z vídeňské mechaniky, kterými jsem tiskla doplňující ilustrace melodií klavírních sonát. S odborným zpracováním přesných ilustrací na sólové nástroje mi pomohla houslistka Magdaléna Divišková, kontrabasista Tomáš Felger a tympánistka Linda Gregarová, kterým děkuji za důsledné a autentické provedení.

OBSAH

1	TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY, CÍL PRÁCE	7
2	POPIS PŘÍPRAVY A REFLEXE PROCESU VLASTNÍ TVORBY	10
3	MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE	12
4	PROCES TVORBY	14
5	POPIS VÝSLEDNÉHO DÍLA A JEHO VYUŽITÍ, ČI ADJUSTACE	16
	5.1) forma ilustrací	16
	5.2) rozbor díla	17
6	DOKONČENÍ PRÁCE	23
7	VYUŽITÍ DÍLA	24
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	25
	a) Knižní a periodická literatura	25
	b) Internetové zdroje	25
9	RESUMÉ	26
10	SEZNAM PŘÍLOH	27

TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY, CÍL PRÁCE

Tématem mé diplomové práce je autorská kniha vykreslující život a dílo Ludwiga van Beethovena. Už první myšlenky na závěrečnou práci studia se odvíjely od hudební problematiky. Jako je mi vlastní ilustrace a malba, stejně tak mám odjakživa hluboký vztah k hudbě, který se odrazil i v několika mých výtvarných projektech. Zabývám se hudbou od svého dětství, kdy jsem začala hrát na klavír, který dodnes respektuji nejvíce ze všech sólových nástrojů. Protože lze na klavír hrát několik tónů zároveň, dokáže od nejjemnějších linií dosáhnout mohutného plného zvuku, který spoustu jiných nástrojů nemá. Ve 12ti letech se mi zalíbilo violoncello, díky kterému jsem mohla hrát v komorních uskupeních i ve studentském symfonickém orchestru. Tehdy mě jako dítě ohromilo, když desítky dalších lidí tvořily dohromady nádherný celek a já byla jeho součástí. Pochopila jsem vlastnosti a výhody všech druhů nástrojů a jejich úlohy v symfonickém orchestru. Už v dětských letech jsem mohla poznat krásu klavírních sonát, komorní hudby i symfonií.

V rámci studia na základní umělecké škole jsem navštěvovala i hodiny hudební nauky, které mě ale oproti samotné hře nedokázaly tolik zaujmout. Nerozuměla jsem teoretickému výkladu složitých harmonických postupů, druhům stupnic, ani tvorbě akordů. Dětské učebnice byly výtvarně a edukativně zábavné pouze v základních znalostech, jako byly výšky a délky not, druhy klíčů, nebo dynamická znaménka. Vše podstatné, co jsem se naučila v dalších letech bylo během hodin klavíru, kde jsme si tuto problematiku ukazovali na klaviatuře a v notách konkrétních skladeb, které jsem hrála. Vizuelní podklad mi velmi pomáhal a postupem času jsem se naučila všechny potřebné znalosti z interpretace klavírních sonát. Propojení teorie s praxí a debata nad tímto tématem se mi ukázala jako nejlepší cesta k pochopení hudebních souvislostí.

Hodiny hudební nauky se zabíraly také jednotlivými slohy a jejich hlavními představiteli. Procházeli jsme celé dějiny od církevních chorálů až po současné žánry, jména nejslavnějších skladatelů a jejich díla. Všechny informace byly čerpány z nezáživných stručných učebnic. Každá dvoustrana obsahovala portrét skladatele,

dvouvěťtý popis jeho dětství, hudebního života a dlouhý seznam děl. Nyní by to byla užitečná pomůcka, ale tehdy mě hlavně zajímalo, čím jsou ta díla a jejich tvůrci tak výjimeční, což nebylo možné se dozvědět.

Učila jsem se nazpaměť vyjmenovat všechny opery Bedřicha Smetany, abych dostala jedničku, avšak jejich jméno bylo to jediné, co jsem o nich věděla. Čím více uběhlo mých hodin klavíru, tím více skladatelů jsem mohla pochopit skrze jejich práci. Poznala jsem skladby pro temperovaný klavír J. S. Bacha, technicky náročné sonáty W. A. Mozarta, a také až příliš mnoho etud Carla Czernyho. Jako každý začínající klavírista, i já jsem hrála Beethovenovu známou „*Elišku*“ nebo nádhernou první větu sonáty *Měsíčního svitu*. Klavírní klasicismus se mi tak oproti Mozartovi ukázal ve zcela jiném světle a společně s romantismem, který byl pro mě technicky méně náročný, se stal mým oblíbeným žánrem.

Každé období pro mě však bylo zajímavé a snažila jsem se ocenit jeho přínos pro to budoucí. S tím se u mě projevil i zájem o události, které konkrétního skladatele k jeho tvorbě vedly a co nám chtěl svou tvorbou sdělit. Přestože veškerá vážná hudba zní dětem nejdříve stejně, já jsem se snažila hledat u každého stylu nové prvky v porovnání s těmi předchozími, a tak poznávat jejich vliv na nadcházející hudební období.

Neustupující záliba v hudbě mě před čtyřmi lety přivedla k soukromé výuce hry na klavír a hudební nauky. V mých hodinách hrají děti od 5ti let, studenti i dospělí ve věku mých rodičů. U výuky každého žáka narážím na různé problémy. Kromě dodržení správné techniky hry a přednesu se věnujeme rozboru skladeb z hlediska harmonických souvislostí aby rozuměli tomu, proč se jim některé části skladby líbí a jiné ne. U dětí se snažím vyvolat jejich zájem co nejzábavnějším a interaktivním způsobem. Protože bylo obtížné sehnat srozumitelné, ale pro děti zábavné vzdělávací podklady, zpracovala jsem před třemi lety učebnici hudební nauky. Tehdy jsem už věděla jak s dětmi při vysvětlování postupovat, proto mi tato kniha během výuky velmi pomohla. Využila jsem vizuálních podkladů, metaforických ilustrací, spousta prostoru pro poznámky a doplňování a několik dalších postupů, jak vést výuku formou hry.

Stejně tak dávám důraz i na pochopení jednotlivých hudebních slohů a jejich představitelů. Zmiňovaná práce se týkala pouze hudební nauky, proto jsem už dříve chtěla vytvořit přehlednou učebnici hudební historie, charakteristických znaků každého období a jejich hlavních představitelů. U tak obsahově široké práce jsem však

nedokázala dosáhnout jasné konkrétní představy. Mám vždy nutkání sdělit každou důležitou informaci, a protože si dokážu oblíbit každý hudební styl, ve kterém vždy nacházím něco působivého, přijde mi v konečné verzi důležité vše. Nechtěla jsem postupovat příliš informativně a zahltit mladé čtenáře dlouhým nezáživným textem, výčty jmen a repetitivními portréty. Proto jsem se rozhodla pro konkrétnější postup, a sice co nejzábavnějším způsobem vykreslit dílo pouze jednoho hudebního skladatele. Toto téma se mi natolik zalíbilo, že jsem si ho zvolila pro svou diplomovou práci. Chtěla jsem vytvořit knihu plnou různorodých ilustrací, jenž budou samy o sobě popisovat dojem, který měl během tvorby skladatel.

Přemýšlela jsem zejména nad tvůrci s obsáhlým klavírním dílem, jejichž skladby jsem hrála a byly mi blízké. Hledala jsem také někoho, jehož dílo není obsáhlé, ale jednotlivé tituly jsou významné a rozmanité. Ideálně, aby se jeho tvorba výrazně rozvíjela a já tak mohla docílit gradace i v ilustracích. Takovým pokrokovým skladatelem pro mě byl vždy Ludwig van Beethoven, proto jsem nad zpracováním jeho díla výrazně uvažovala.

Hlavním zlomem pro můj výběr byla však až návštěva Lobkovického paláce v Praze na jaře loňského roku. V rámci jiného projektu ateliéru ilustrace na FDULS jsme zavítali na Lobkovický palác a zámek Nelahozeves s podrobným výkladem o Lobkowiczských uměleckých sbírkách. Získala jsem mnoho informací o jejich obsahu, jehož součástí jsou mimo jiné i komentované rukopisy Josepha Haydna, W. A. Mozarta a Ludwiga van Beethovena. František Maxmilián von Lobkowitz svého času Beethovena finančně podporoval, proto mu za to skladatel věnoval několik svých děl. Díky němu také několikrát navštívil České země, kde koncertoval a napsal řadu svých významných skladeb. V této době však v Praze stále přetrvávala sláva W. A. Mozarta, proto povědomí o Beethovených návštěvách není dosud tolik výrazné. Začala jsem se o tyto pobyty zajímat více a překvapilo mě, jak kladný vliv měla Praha a české lázně na umělcovu tvorbu. Rozhodla jsem se tedy v mé diplomové práci chronologicky vyprávět o životě tohoto skladatele a dostat jeho zdejší zážitky do širšího povědomí českých čtenářů.

POPIS PŘÍPRAVY A REFLEXE PROCESU VLASTNÍ TVORBY

Zahájení práce spočívalo v rozsáhlém studiu a rešerších. Začala jsem od nejširších témat, jako byla souhrnná studie klasicismu a romantismu v hudbě a postupně jsem sbírala informace o konkrétních skladatelích. Největší mé zaměření bylo však na knihy o Beethovenovi. První z nich byly od spisovatele Romaina Rollanda, v nichž pečlivě popisoval skladatelovy návštěvy českých lázní, jeho přátelství s Goethem a vztahy se ženami. Z těchto a dalších titulů (např. Beethovenových dopisů), jsem se dozvěděla nespočet detailů z jeho dětství, dospělého života, zdravotního stavu a všech dalších faktorů, které měly vliv na umělcovu tvorbu. Mé studium bylo nejvíce zaměřené na typické znaky klasicistní hudby, z níž se později rozvinul Beethovenův jedinečný kompoziční styl, kterému bylo při rozboru tématu věnováno nejvíce času. Informace o jednotlivých dílech byly dohledávány v odborné literatuře, ale rovněž mi pomohly například dokumenty Leonarda Bernsteina, ve kterých detailně popisuje a rozebírá všechny Beethovenovy symfonie. Samozřejmě jsem také shlédla nejrůznější filmy a dokumenty, kterými jsem se ale nechtěla nechat ovlivnit a všechny poskytnuté informace z těchto snímků jsem si pečlivě ověřovala v odborné literatuře.

Jelikož se v knize z malé části věnuji i rozvoji a mechanice tehdejších klavírů, studovala jsem literaturu zaměřenou na vývoj klavíru. Před i během tvorby jsem také dohledávala informace ohledně tehdejší módy a architektury. Již v průběhu práce také proběhly konzultace k obsahu knihy s odborníky na Lobkovické sbírky, Beethovenovy pobyty v Praze a zkušenými klavíristy.

Text je řazen za sebou podle let a patří k událostem, jenž provází skladatelův život a dílo, které jeho perem postupně vzniká. Pozadí těchto událostí se totiž velmi výrazně odráží v jednotlivých titulech. Později jsem v díle nacházela souvislosti a zajímavosti a zmínila je v textové části knihy.

Další, neméně důležitou částí mých příprav, byl důsledný poslech všech Beethovenových děl. Mou, ačkoli někdy neúspěšnou snahou, bylo poslouchat jeho tvorbu chronologicky a vždy si uvědomovat, kde zrovna dané dílo psal a jaké události

ho k tomu vedly. V tomto sepisování a třídění jsem si poznamenávala skici ilustrací, které bych mohla k textu přiřadit. Některá díla mě inspirovala okamžitě, jiná později a od některých jsem musela upustit.

Zvažovala jsem zaměřit knihu pouze na Beethovenovo dílo, o němž bych vyprávěla. Jeho tvorba je totiž velmi rozmanitá, kontrastní a skladatelova ranná a pozdní tvorba se neuvěřitelně liší. Mnoho prvků ve způsobu Beethovenova komponování mi hlubším studiem připadalo geniálně inovativní, proto jsem je v knize zmínila. Už od začátku jsem však věděla, že bych chtěla knihu srozumitelně vyprávět i nejmenším čtenářům, které bude toto téma zajímat. Obsáhlým odborným povídáním o hudební teorii bych však jen čtenáře nudila a ani by mi nedovolovalo více si užít rozmanitosti ilustrací. Čitelnější odraz autorova soukromého života se postupně více projevoval v jeho dílech, proto bylo nutné tyto informace čtenáři sdělit.

Po zpracování makety knihy proběhla nutná selekce témat, aby nebyl text příliš obsáhlý. Přestože mě zaujalo celé Beethovenovo souborné dílo, musela jsem před začátkem tvorby ilustrací hrubý text zkrátit. V plánu bylo zmínit všechna Beethovenova díla od klavírních sonát, přes komořiny, symfonie, až k opeře. Nakonec jsem ale zvolila opravdu jen jeho přelomová díla a také ta, jenž mě osobně zaujala nejvíc. Vybavuji si například svůj první poslech 7. symfonie, která není autorovou nejslavnější ani tolik významnou. Stavba a gradace její druhé věty mne ale natolik ohromila, že jsem ji musela v knize alespoň zmínit. Po vytvoření makety knihy a všech teoretických podkladů byl sepsán hrubý text, členěný na odstavce podle dělení knihy po dvoustranách, s přiřazením mé představy o ilustracích. Chtěla jsem použít rozmanitá témata ilustrací, aby nepůsobily repetitivně ale zároveň uceleně, i když bylo jedno dílo rozebráno i na několika dvoustranách.

MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

V bakalářském studiu jsem se soustředila převážně na digitální ilustraci. Tato technika pro mne však časem začala být příliš sterilní, proto se mé zaměření v magisterském studiu změnilo na roztíratelné techniky. V prvním ročníku v mých projektech převládala kresba uhlem, poprvé použitá v ilustracích ke knize *Room* od spisovatelky Emmy Donoghue. Přestože byla tato technika vzdušnější a k tématu se černobílé ilustrace hodily, chyběla mi barva.

Ve druhém semestru pracoval celý ateliér na knize *Česká zima*, zaměřené na nejúspěšnější české sportovce. Tato tematika mi okamžitě evokovala rychlý pohyb malby štětcem, proto jsem použila techniku tempery. K tomuto projektu jsem kromě ilustrací také vytvořila svou první krátkou animaci o slavných momentech českého krasobruslení a lyžařské akrobacie. Minutovou animaci jsem později rozpracovala na delší stopáž, jejíž výsledek byl použit na plzeňském festivalu světla *Blik Blik*.

Malbu jsem si velmi oblíbila a rozhodla se rozvíjet ji i v dalších projektech. Její vlastnosti mi umožňovaly pracovat dynamicky, nanášet čistou barvu v rychlých tazích a vrstvit plochy na sebe.

Dalším společným projektem byla kniha *Dobrych 100*, ve které každý student vytvořil dvoustrany zaměřené na pozitivní událost konkrétního roku v Čechách za posledních 100 let. Má volba témat byla zaměřená na filmové úspěchy s převážně hudební tematikou. Mezi ně patřil úspěch filmu *Amadeus* od Miloše Formana, *Kolja* od Jana Svěráka, film *Daleká cesta Alfréda Radoka*, nebo přistání Neila Armstronga na Měsíci za poslechu Dvořákovy *Novosvětské*. V každé z ilustrací byla zmíněna závažnost hudebního vlivu, jenž byl graficky znázorněn. Některé ilustrace jsem kreslila uhlem, ovšem mnohem zábavnější pro mě byly dvoustrany tvořené temperou.

Následující ročník jsem už věděla, že si tuto techniku zvolím pro svou klauzurní práci. Vznikly malby ke knize *Rozmarné léto* od Vladislava Vančury (*viz. příloha 1*), jejíž příběh a atmosféra děje se k této technice velmi hodili. Zároveň je však její příběh poklidný, proto byla barva nanášena štětcem v tenkých vrstvách na malý formát.

Bavily mě krajinomalby i nenápadné figurální motivy. Snažila jsem se o správné vystižení světla, letní nálady a ponurého počasí s pomocí barvy.

Ve druhém semestru jsem chtěla v teple pokračovat, ale posunout malbu dynamičtější a hutnějším směrem. Tématem byla kniha *Stařec a moře* od Ernesta Hemingwaye (*viz. příloha 2*). Její příběh mi byl znám už ze základní školy, ale přesto jsem si knihu kvůli přesnějšímu rozboru ráda ještě několikrát přečetla. Celý příběh mě okamžitě inspiroval k novému pojetí knihy i malby. Použití malířské špachtle mi dovolovalo nanášet barvu rychleji a hutněji tak, aby připomínala neupravený vzhled mořských vln a odrážela surovost celého příběhu i prostředí, o kterém vypráví. Také byl použit větší formát, abych nemusela malbu krotit nebo ilustrace nepřírozně zmenšovat. Celkově je kniha pojata spíše jako svazek maleb, kterým je ponechán prostor ve formě celostránkových ilustrací.

Malířská špachtle mi od té doby vyhovuje nejvíce ze všech nástrojů. Umožňuje malovat přesné linie a rovné plochy vhodné pro znázornění například architektury. Navíc ale poskytuje náhodné nanášení a míchání barev přímo na papíře, což se projevuje v dynamickém rychlém projevu, jenž využiji právě v krajinomalbách nebo autentickém ztvárnění různých materiálů.

Tento rok jsem také jako semestrální práci namalovala velkoformátový triptych výhledu na Prahu pro Lobkovický palác. Detaily drobné architektury si však vyžadovaly jemnější techniku štětce, ale přesto jsem si mohla užít uvolněnou malbu díky velkému formátu.

PROCES TVORBY

Volba techniky tempery pro diplomovou práci mi byla jasná už od začátku. Několikrát se mi osvědčila díky rychlému schnutí a tím možností nanášet barvu ve vrstvách. Rozhodovala jsem se však mezi použitím štětce nebo špachtle (*viz. příloha 3*). Tuto volbu ovlivňovalo několik faktorů; téma knihy, prostředí, doba ve které se příběh odehrává a hlavně jednotlivá témata ilustrací. Bylo mi jasné, že portréty a detaily hudebních nástrojů bude velmi obtížné malovat širokou špachtlí. Avšak krajinomalbě, městům a architektuře by mohla pomoci svou přesnou hranou a hutným nanášením barvy. Na prvních zkušebních ilustracích byly vyzkoušeny oba způsoby, na některých ilustracích zvlášť a jinde společně. Malovala jsem celostránkové ilustrace i s detaily pouze špachtlí. Portréty s její pomocí byly však dle očekávání nepřehledné, proto bylo nutné zasáhnout štětcem. Ve velkých plochách jsem ale zachovala nanášení barvy špachtlí, stejně jako v přesných liniích notových osnov, kde bylo možné využít její hranu, jelikož linie malovaná štětcem by byla geometricky nestálá. V knize, která se tématicky zabývá přerodem čistého klasicismu v rozvolněný romantický styl, se hodí kombinace přesných čistých linií s divokými plochami, k čemuž mi tato technika významně pomohla. Přesnost a lehkost hudebních nástrojů jsem malovala konkrétními liniemi s bílou plochou, abych podpořila jejich povznášející zvuk.

V knize se také nacházejí grafické melodické motivy, jenž prošly v průběhu práce několika technickými změnami. Potřebovala jsem dosáhnout přesných stejnorodých tvarů, kterých nebylo možné docílit štětcem ani špachtlí. Zvažovala jsem tedy doplnit ilustrace tisky, které by divokou malbu usměrnily a citlivě doplnily. K hudební tématice mě napadlo využít přímo částí hudebních nástrojů. U klavírních sonát byly tedy použity tisky vymontovanými klavírními kladívky z vídeňské mechaniky. Plstěná část, která při úderu rozezní strunu, přesně odpovídala vyžadovanému tvaru otisku. Materiál navíc dobře sál i pouštěl barvu na papír. Zároveň mi každé kladívko umožnilo volbu velikosti podle toho, pro kterou strunu / klávesu bylo původně určené. Přesný geometrický tvar jejich otisku také nerušil, ale příjemně doplňoval hlavní ilustraci dvoustrany.

Kapitoly symfonií poté doplňují abstraktní tisky tympánových paliček, aby byl zřejmý rozdíl mezi těmito žánry. Materiál paliček byl pevnější, ale jejich velikost mi umožnila větší švih při nanášení barvy. (*viz. příloha 4*)

Dvoustrany se smyčcovými nástroji dekorují jemné linie otisku strun a náznaku prstů. K přesnému provedení jednotlivých ilustrací mi dopomohli zkušení hráči na tyto nástroje. Snaha byla lépe touto formou přiblížit čtenáře hudebním nástrojům a jejich vizuálnímu dozvuku. (*viz. příloha 5*)

POPIS VÝSLEDNÉHO DÍLA A JEHO VYUŽITÍ, ČI ADJUSTACE

5.1) Forma ilustrací

Jak už bylo zmíněno, kniha chronologicky vypráví o díle L. v. Beethovena a o neméně důležitých okolnostech, které jeho tvorbu doprovázely. Velmi důležitý byl skladatelův posun tvorby z klasicismu do romantické formy. Na tuto gradaci jsem záměrně poukazovala několika prvky a podřizovala jim barevnost i provedení ilustrací. Technická přesnost a módní čistota klasicismu se odráží v jemné lince a detailech. Tomu protičečí nespázané divoké plochy malované rychlými tahy špachtlí, podtrhující emocionální romantismus. Ilustrace jsem také nejdříve barevně usměrňovala. V začátcích text vypráví o Beethovenově osvojení klasicistní vídeňské školy, proto je i barevnost ilustrací více monochromatická a umírněná. Postupem času si přetvářel tento styl ve svůj vlastní rukopis, čímž se i barevnost ilustrací vyvíjí. U vrcholných děl, která byla ve své době převratná, používám velmi kontrastní a divoké odstíny, abych jimi tento posun evokovala. Ke konci tvorby autor ztrácí svůj sluch, jeho díla jsou ponurá a je z nich silně cítit smutek a beznaděj, přesto jsou ale ta nejpokrokovější. Proto používám syté barvy, ale ve velmi tmavých tónech.

Protože se v ilustracích měnila barva a sytost, snažila jsem se propojit je kompozičně, aby plynuly za sebou jako melodická linie. Pokaždé jsem kontrolovala návaznost ploch v plynulosti dvoustran, ale začátek nové kapitoly vždy nastolil i novou kompozici maleb.

Tématika ilustrací navazuje s rozmanitou tematikou na příběh. Kniha má vzdělávací charakter čemuž dopomáhám popisnými ilustracemi. Ty však kombinuji ve větší míře s obrazy, jenž mají za cíl evokovat patřičnou náladu a dojem z rozebíraného díla. Náměty ilustrací tedy mohly být pojaty obsahově různorodě, ale chtěla jsem je především odlišit od předchozí práce. Kniha Stařec a moře obsahuje celostránkové výjevy krajin a měst bez přesnějších detailů. Tento přístup jsem chtěla změnit, proto více využívám detailů a velkých bílých ploch, které knihu provzdušňují. Snažila jsem se tím lépe docílit navození dobové atmosféry projasněného dekorativního klasicismu.

5.2) Rozbor díla

Úvod knihy na první dvoustraně vypráví čtenáři o Beethovenově triumfu 3. symfonie v Čechách. Tím naznačuji, čím se bude kniha tématicky a obsahově zabírat. Tento prolog doplňuje dekorativní linie taktovky. Další dějové dvoustrany ukazují skladatelovo dětství ve městečku Bonn s ukázkou umělce jako malého nejistého chlapce pod dohledem svého přísného otce, jenž ho vedl při klavírní hře. (*viz. příloha 6*)

Kapitola *Student* je jedna z několika popisných částí vyprávějících o déletrvajícím úseku, kterým si Beethoven prošel. Tyto časově nekonkrétní dvoustrany jsem doplnila objektivnějšími ilustracemi. Následuje vyprávění o životě ve Vídni, která se od malebného městečka Bonn velmi lišila, ale nabídla skladateli spoustu nových možností. Měním tedy barevnost na sytější odstíny, kde velká červená plocha podtrhuje nejistotu z nového prostředí. Tuto hutnou ilustraci následně vyvažuji několika vzdušnějšími dvoustranami vzdělávacího charakteru. Na první z nich porovnávám rozdíly mezi kompozičními postupy Mozarta a Beethovena. Zápisy not by měly být nápadně rozdílné a ukazovat Beethovenovy nové prvky. Na další stranu přesně navazují linie ilustrací z té předchozí a dále běží do kapitoly *32 klavírních sonát*. Zde funguje klávesnice jako časová osa klavírních sonát, o kterých se zmíním v dalším průběhu knihy. Každá sonáta má svému jménu vyznačenou příslušnou klávesu konkrétní tóniny.

V další části začínám vyprávět o Beethovenových pobytech v Praze. Snažila jsem se o kompoziční a barevné propojení ilustraci, mezi které patří i dvoustrana mapy tehdejší Prahy s vyznačenými místy, jenž Beethoven navštívil. Snažila jsem se o co nejpresnější vykreslení tehdejších ulic a domů, které se od současné podoby Prahy velmi lišily.

K pojetí ilustrace z nadhledu navazuje malba smyčcového kvarteta (*viz. příloha 6*), čímž se dostáváme ke konkrétnějšímu rozboru skladatelových děl. Po předchozích modrých plochách můžeme cítit komplementární doplnění oranžových detailů na hudebních nástrojích.

Tato barevnost pokračuje v následující ilustraci *Patetické sonáty*, jejíž nálada se odráží v abstraktnějším provedení, které následně pokračuje i dvoustrany pojednávající o Beethovenově prvním koncertě v Burgtheatru. Pizzicato houslí jeho první symfonie, která zde zazněla, připomíná kapky deště, jenž znázorňuji trhavými tahy špachtle.

Sytost barev je ještě pořád umírněná, stejně jako zmiňovaná autorova hudební díla.

Abych nechala čtenáře po celostránkových pastózních obrazech vizuálně odpočinout, vložila jsem následně dvoustranu *Učitel*, tvořenou zejména textem. Obsahuje vysvětlivky základních hudebních pojmů, které by měly mladému čtenáři pomoci lépe se orientovat v odbornějších částech textu. Jsou doplněné drobnými ilustracemi, jež přesněji popisují daný termín.

Následně začíná úplně nová kapitola, poprvé rozebírající jedno dílo na více dvoustranách. Pojednává o *Měsíční sonátě* (viz. příloha 7), v níž Beethoven poprvé použil nové prvky vybočující z obvyklých pravidel klasicismu. Tím začíná i nová kompozice a barevnost ilustrací. Na první straně podtrhují text dekorativní tisky klavírních kladívek plynoucí v melodii opakujících se triol, které známe z první věty této sonáty. Protějšší strana evokuje její náladu. Aby bylo jasné, že touto dvoustranou kapitola nekončí, horizont hladiny jezera navazuje na hranu klavíru na následující straně. Tato ilustrace odráží druhou veselejší větu sonáty a ukazuje portrét Giulietty Guicciardi, pro kterou skladatel dílo napsal. Bouřlivá třetí věta je popsána grafickým motivem na pravé straně, jenž vychází ze žluté plochy klavíru. Její tvar odpovídá kompozici notového zápisu melodie. Dynamika se projevuje odstínem, při zesilování například upravuji intenzitu barvy do výraznější červené. Tato kapitola by měla ladit k poslechu díla a vizuálně ji doplňovat.

Další ilustrace popisuje bydlení a způsob života, který autora ve tvorbě ovlivňoval s hlavním motivem jeho nástroje. Využívám hutných ploch i detailů s doplněním bílých míst papíru. Na ukázkou klavíru navazuje rozbor tehdejší vídeňské klavírní mechaniky v porovnání s nastupující anglickou (viz. příloha 7). Chtěla jsem mladému čtenáři osvětlit rozdíl mezi dobovým nástrojem a nástrojem, na který hrajeme dnes. Základní rozdíl mechaniky je ve tvaru a umístění kladívka, proto jsem čistou formou tento motiv zobrazila.

Další ilustrace se věnuje inovativní *Kreutzerově sonátě*, jejíž divokost podporuji křiklavou červenou barvou dobového oblečení houslisty. V průběhu tvorby byla mým největším problémem správná interpretace módy a účesů, proto byly některé z ilustrací upravovány. Výrazné odstíny na oblečení by měly navozovat atmosféru nového kompozičního stylu, který se plně projeví již v následujícím díle.

Přichází Beethovenova pokroková 3. symfonie a s ní i nové pojetí ilustrací. Jsou více zaměřené na historické události doby, které autor prožíval a výrazně ho ovlivňovaly.

Velkou plochou barev francouzské vlajky na tyto faktory upozorňuji už od začátku. Melodie začíná hlasitými akordy, které vyjadřují silnými údery tympánových paliček namočených do modré barvy. V obsahu díla jsem chtěla zmínit hornu jako nejdůležitější hudební nástroj symfonie, jejíž ilustraci doplňuje grafická linie jejího partu. Kapitulu uzavírá pohled na zámek v Roudnici nad Labem, kde byla symfonie uvedena díky skladatelově mecenáši F. M. von Lobkowitz.

Na tento výjev následně navazuje krajinomalba Heiligenstadtu, který Beethoven navštívil kvůli svým zdravotním problémům. Sapsal zde Heiligenstadtskou závěť, jejíž obsah je dnes pro nás velmi podstatný k osvětlení informací z jeho soukromého života. Na umělce působila příroda a klid na venkově velmi blahodárně, proto jsou takové ilustrace v knize často, dokonce i na obálce. Na scénické ilustrace navazují dvoustrany s klavírními sonátami, které jsou zdánlivě tématicky roztržštěné, ale snažím se je kompozičně provázat.

Velkým zvratem v Beethovenově kariéře a tím i v pojetí ilustrací, byl nezapomenutelný koncert v Divadle Na Vídeňce roku 1808. Skladatel zde představil své převratné symfonie a koncerty tvořeny jeho novátorským osobitým stylem, který tehdy všechny zaskočil. Rozhodla jsem se každému dílu věnovat několik dvoustran pro dostatečné vyznění. Vyprávění začíná 5. symfonií, jejíž úvodní melodii znovu popisují tisky tympánových paliček. Následuje ilustrace celého orchestru (*viz příloha 8*). Tímto podáním jsem chtěla čtenáře zaskočit stejně, jako posluchače zaskočily úvodní tóny této symfonie. Použila jsem proto dynamickou celostránkovou malbu špachtlí a velmi kontrastní odstíny červenooranžové s ultramarínovou modrou. Stejně jako zářil orchestr, chtěla jsem aby zářila i tato ilustrace.

Pokračuji popisem děje jednotlivých vět vždy s obrazem jejich nejvýznamějšího nástroje. Muzikantovi dotváří grafický dozvuk linie strun s jemnými otisky prstů v místech, kde hráč strunu mačkal. Ilustrace jsem tvořila společně s profesionálními hráči na uvedené nástroje, kdy jsem v partituře nejdříve zvolila prvních několik taktů věty, od kterých se hra odvíjela. Snažili jsme se o co nejpřesnější interpretaci, aby byly ilustrace věrohodné, proto i velikost strun v knize vždy odpovídá reálné velikosti na nástroji. V první větě mají nejpodstatnější vyznění housle, ve druhé violoncello, poté kontrabas a v závěrečné tympány. S velikostí nástrojů se jednotlivé ilustrace přirozeně zvětšují a gradují, stejně jako celá 5. symfonie.

Malbě tympánových paliček čtvrté věty jsem nechala prostor na celé dvoustraně s absencí textu. Záměrem bylo patřičné vyznění jejich důrazu a také graficky odlehčené uzavření kapitoly. Během procesu malby jsem pracovala s profesionální tympánistkou, její hra však nebyla na tympány, nýbrž na natažený papír odpovídajícího formátu. Snažily jsme se o co nejautentičtější výsledek, avšak s přehledným vývojem partu. V tom spočívala volba barvy, kterou jsem míchala každým taktem od nejsvětějších po nejtmaší odstíny, abych podtrhla postupy malby korespondující s dynamikou nástroje. V pomalejším tempu a slabších úderech jsou přesněji vidět otisky paliček, ale naopak fortissimo a velké akcentové údery způsobily hybné odrazy barvy. Mým záměrem bylo tyto fleky neretušovat, abych podpořila divokost závěrečné části díla. Hra byla malována podle posledních taktů symfonie, kde byly tympány nejmýraznější.

Po detailním popisu jednotlivých nástrojů jsem chtěla čtenáři ukázat nadšení diváků a zmínit 4. klavírní koncert, který tento večer zazněl.

Ilustrace k Pastorální symfonii jsem si užila nejvíce ze všech. Dílo vypráví o životě na venkově, který měl Beethoven velmi rád, proto v symfonii také jako první použil nástroje evokující zpěv ptáků a zvuky přírody. Všechny ilustrace jsou celostránkové, aby správně vyzněla hustota tahů špachtle. Také by měla svou vzdušnou četbou připomínat volnost pozorovatele tohoto prostředí. Příběhu symfonie jsem věnovala čtyři dvoustrany s přirozeně barevným vývojem podle nálady každé věty. Plynou od klidné úvodní ilustrace potůčku, přes kontrastní oblečení vesničanů na jejich veselici, ke tmavé bouři až poslednímu klidnému výhledu na celou krajinu (*viz. příloha 7*). Zmíněné dvoustrany si čtenář může prohlížet během poslechu tohoto nádherného díla. Tím jsem také ukončila kapitolu 6. symfonie a celý příběh vídeňského koncertu.

Bylo nutné zmínit Beethovenovu velmi slavnou bakatelu Pro Elišku, ačkoliv na ni sám nebyl příliš pyšný. Nejvíc mě zaujaly všechny teorie o tom, pro koho byla skladba napsána, proto jsem ponechala portrét ženy na ilustraci anonymní. Na plochu klavíru navazuje linie známé melodie, opět s použitím klavírních kladívek.

V další kapitole se vracím k vyprávění Beethovenových cest do Čech. Protože přicházela jeho ztráta sluchu, odebral se léčit své zdravotní problémy do několika českých lázní. Navštívil Teplice, Karlovy Vary a Františkovy Lázně. Malbu města Teplice jsem pojala uvolněně v komplementárních odstínech modré a oranžové. Barevně i kompozičně se přelévá do následující dvoustrany, čímž naznačuje tématickou

souvislost. Zdejší prostředí působilo na skladatelovu tvorbu příjemně, proto zde během pár měsíců napsal mimo jiné i svou 7. a 8. symfonii. O těch pojednává následující abstraktní dvoustrana, která kompozičně propojuje předchozí ilustraci města s následujícím výjevem ze zámeckého parku. Výstavba překrásné 2. věty 7. symfonie sice není melodicky složitá, ale geniálně harmonicky vystavěná. Její repetitivní rytmus definují dělenými tahy špachtle. 8. symfonie na pravé straně je Beethovenova bláznivá a odpočinková. Stejně jako dosud nezmiňovaná 4. symfonie nemá tak závažný význam v kontextu celého jeho díla. Proto její ilustrace funguje jako protiváha 7. symfonie a není tvořena přesnými rytmickými plochami, nýbrž náhodnými tahy, aby naznačovala svůj poslechový charakter. Na další dvoustraně vyprávím o příhodě, která se stala na procházce Beethovena s jeho přítelem spisovatelem J. W. Goethem. Tento příběh není příliš pozitivní, proto využívám tmavě modrých ploch a nepřesných tahů.

Dlouho jsem přemýšlela nad správnou interpretací následujícího děje knihy. Beethoven jako uznávaný hudební skladatel v této době již naprosto ztratil svůj sluch. Chtěla jsem formu ilustrací výrazně změnit, stejně jako se vlivem hluchoty tehdy proměnila jeho tvorba. Je velmi divoká a nespoutaná, díky tomu však nejpokrokovější a z části také vyjadřuje jeho smíření se svým utrpením. Umisťuji sem tedy strohé jednobarevné plochy s ostrými tahy a velmi tmavými odstíny.

První dvoustrana, na které se zmiňuji o tomto životním zvratu je kompozičně jednoduchá. Použila jsem motiv taktovky stejně jako v úvodní ilustraci, avšak v negativu. V pozadí děje bychom měli vidět orchestr, ale protože ho dirigent už vůbec neslyšel, plochu jsem vyplnila prázdnotou. Křiklavě červená podmalba, jež prosvítá skrze hutné tahy tmavě modré, upozorňuje na skladatelovo zoufalství. Modrá barva je potom ještě překryta ponurým tmavým odstínem, jenž dosud nebyl v ilustracích použit.

Tato plocha navazuje na další dvoustranu pojednávající o sonátě *Hammerklavier*, která se vzhledem k okolnostem výrazně liší od dříve zmíněných klavírních děl. Její grafická úprava se proto proměnila do negativu.

Ilustrace ke kapitolě *Missa Solemnis* nemá popisný charakter, ale má navozovat náboženský dojem vysvětlený v textu. Jsou zde pouze matně viditelné náznaky orchestru tvořené uvolněnými tahy, které by měly evokovat hudební podkres.

Posledním zmíněným dílem je Beethovenova 9. symfonie jejíž závěrečnou melodii Ódy na Radost jsem znovu naznačila tiskem tympánových paliček. Následuje abstraktní

celostránková ilustrace, která by měla definovat příběh celé symfonie. Od vzteklych vět se celé dílo postupně přetváří ve šťastné tóny pěveckého sboru, které prosvítají a objímají tmavé plochy.

Poslední dvě dvoustrany ukazují čtenáři tehdejší nadšení posluchačů se závěrečným portrétem umělce. Mou snahou bylo vystihnout situaci, ve které Beethoven dosáhl velkého uznání a slávy, ale neslyšel už ani burácející dav (*viz. příloha 9*).

Přebal knihy ukazuje skromným přístupem velkého skladatele v prostředí všeobjímající krajiny, které mu bylo nejbližší. Hlavním záměrem bylo ukázat moment, kdy je upřímně šťastný a smířený se vším, co mu život přinesl (*viz. příloha 10*).

DOKONČENÍ PRÁCE

Při sazbě textu s ilustracemi jsem si dávala velký pozor na kompozici, aby dvoustrany příjemně plynuly za sebou jako hudební linie. Aby krátký text doplňoval správné vyznění ilustrace, je pokaždé umístěn do jiné části obrazu. Zvolený bezpatkový font Barlow Light o velikosti 11 bodů ilustrace neruší, ale je dostatečně čitelný pro celou sazbu textu. Jeho vyšší řez koresponduje s lineárními tahy v ilustracích.

Data v nadpisech knihy předvídají chronologické vyprávění. Některými z nich jsou však i konkrétní koncerty nebo události. V knize jsem chtěla také zmínit Beethovenova déletrvajících vývojových období tvorby, kterými byly např.: *Student, Klavírista, Skladatel*.

Formát knihy 26x30cm mi umožnil volné užití malby. Hrubší struktura papíru Munken Polar Rough s gramáží 150 g/m poskytuje správné vyznění texturovaných ilustrací.

Aby reliéf malby špachtle správně vyzněl, obrazy jsem neskenovala, ale fotografovala. Při správném úhlu nasvícení tak vynikly stíny, které jsem nechtěla utlumit, ale záměrně na ně upozornit.

VYUŽITÍ DÍLA

Celá kniha je vhodná jako vzdělávací prostředek pro děti od 10ti let, které mají základní průpravu v hudební problematice. Předpokládám, že o knihu s tak konkrétním tématem by měly zájem hlavně děti, které se hudbě alespoň okrajově věnují. Vzhledem k Beethovenově obsáhlému klavírnímu dílu myslím, že by zaujala zejména děti hrající na tento nástroj. Obsahuje však i dvoustrany z dalších odvětvích hudebního života.

Já sama si umím představit listování knihou a její četbu při poslechu Beethovenových děl. Naopak bych si ji i ráda otevřela, kdyby mě některé z nich zaujalo poprvé a já se chtěla dozvědět více podrobností o vlivech na autorovu tvorbu. Mohla by sloužit jako vzdělávací prostředek do základních uměleckých škol, pro učitele klavírní hry, i pro samouka který by se o toto téma zajímal. Snažila jsem se vše vysvětlit srozumitelně tak, aby vyprávění knihy chápaly i nejmenší děti a začátečníci. Přesto, že už v prvním ročníku ZUŠ by měly základní pojmy znát, použila jsem vysvětlivky těchto termínů, aby textu knihy lépe porozumněly.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

a) Knižní a periodická literatura

1. ZENKL, Luděk. *ABC hudební nauky*. 8. vyd., v Editio Bärenreiter Praha vyd. Praha: Editio Bärenreiter Praha, 2003. ISBN 80-86385-21-3.
2. TAUŠ, Karel. *Beethoven: s rozbořem všech 9 symfonií a s obsahem opery "Fidelio"*. Brno: Průboj-Karel Smolka, 1944. Malé monografie o velkých zjevech.
3. ROLLAND, Romain. *Život Beethovenův*. 3. vyd., (2. v SNKLHU). Přeložil Pavel EISNER. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956. Knihovna klasiků (SNKLHU).
4. ROLLAND, Romain. *Goethe a Beethoven: Beethoven a ženy*. Přeložil Pavel EISNER, přeložil Karel KRAUS. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1956.
5. PLEVKA, Bohumil. *Beethoven v českých lázních*. Liberec: Severočeské nakladatelství, 1975.
6. BEETHOVEN, Ludwig van a Bohumil PLEVKA. *Beethoven: dopisy z Teplic*. Teplice: Kulturní a společenské středisko města Teplic, 1985.
7. HEJNOVÁ, Lenka. *Česká klavírní sonatina v období klasicismu*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2014. ISBN 978-80-7405-357-3.
8. PRACH, Josef. *Stavba klavírů a pianin a její problematika: metodická příručka pro učitele konzervatoří, hudebních a tanečních škol a střední ladičské školy při konzervatoři pro mládež s vadami zraku ; Josef Prach*. Praha: SPN, 1987.

b) Internetové zdroje

1. Bernstein on 'Beethoven' - YouTube. YouTube [online]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=9v_8FN0u07E

RESUMÉ

The topic of my thesis is an illustrated non-fiction book. It is about Ludwig van Beethoven's life and his work. The book is intended for children over 10 years old and has an educational character. Its main purpose is retelling to children the life events of a famous composer in the engaging way and what influenced his work.

Therefore the text part focuses on the analysis of all branches of musical works and their main characteristics. As for the most famous songs it concentrates on the important accompanying events. But the text only complements the illustrations that have had a major function in the narrative. Their composition is variable and two-pages pictures of spread scenes alternate with more subtle images by using white flat of paper.

The illustrations have the diverse topics. They show the cities that Beethoven visited, the successful concerts, the analysis of his works, even the abstract illustrations showing the mood of a particular song. They are processed by tempera technique. As a painting tool I chose a palette knife in combination with a soft brush. The palette knife enabled me to create large areas dynamically. I used it for the motives of the landscapes as well as for the quick movements of the musician's play. Her sharp straight edge also helped me to paint staves and notes accurately. On the contrary the brush was used for painting details and portraits. The graphic illustrations show the form of melodic lines. They are created by prints of piano hammers and timpani mallets to highlight and to bring the musical issues closer to the readers.

The book should capture the progressive work of Ludwig van Beethoven excitingly. His innovative approach brought into life a new musical style – the Romanticism. This work shall introduce the classical music in a modern concept and how it will influence future.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1

Ilustrace ke knize Rozmarné léto

Příloha 2

Ilustrace ke knize Stařec a moře

Příloha 3

Malířská špachtle jako volba hlavní techniky

Příloha 4

Tisky klavírními kladívky a tympánovými paličkami

Příloha 5

Proces tvorby motivů strunných nástrojů

Příloha 6

Ukázky z knihy

Příloha 7

Ukázky z knihy

Příloha 8

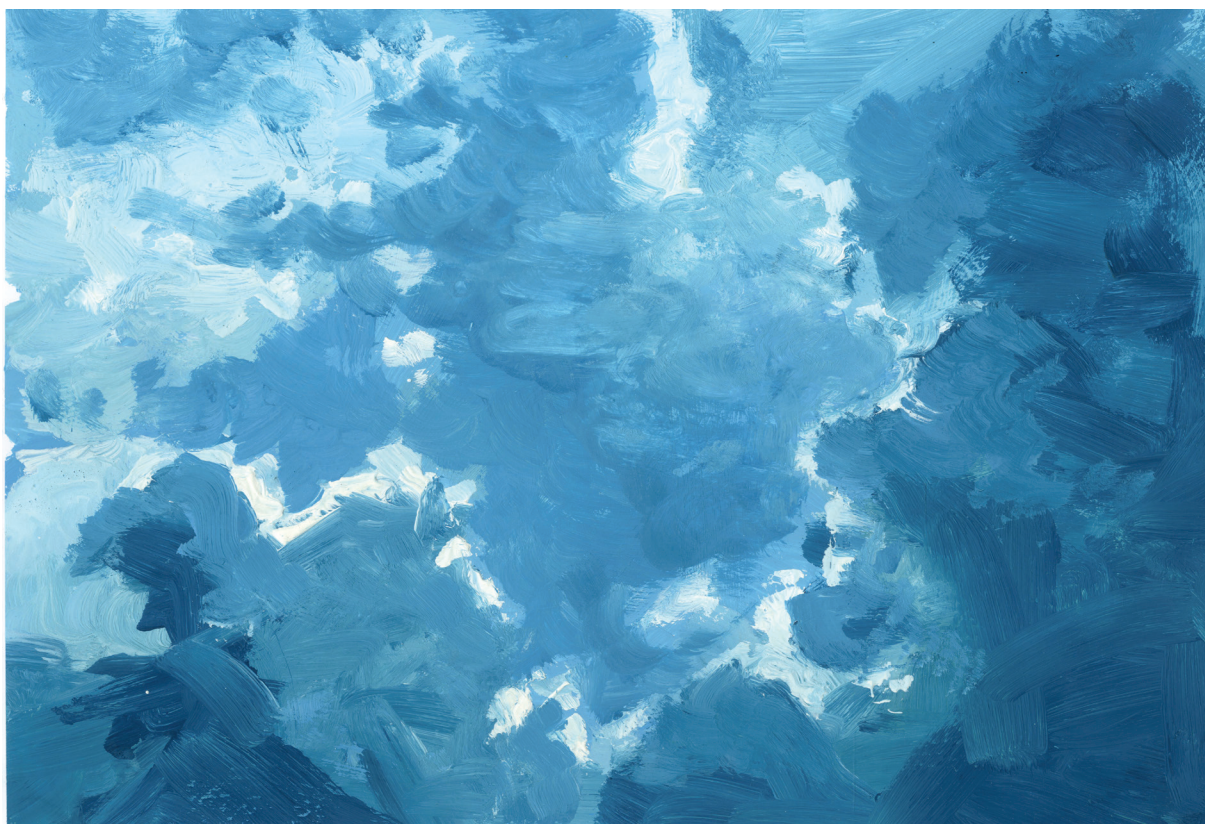
Ukázky z knihy

Příloha 10

Obálka knihy

Příloha 1

Ilustrace ke knize Rozmarné léto¹

---

1 ilustrace vlastní

Příloha 2

Ilustrace ke knize Stařec a moře²

Příloha 3

Malířská špachtle jako volba hlavní techniky³

---

3 fotografie vlastní

Příloha 4

Tisky klavírními kladívky a tympánovými paličkami⁴

4 fotografie vlastní

Příloha 5

Proces tvorby motivů strunných nástrojů⁵

Příloha 6

Ukázky z knihy⁶

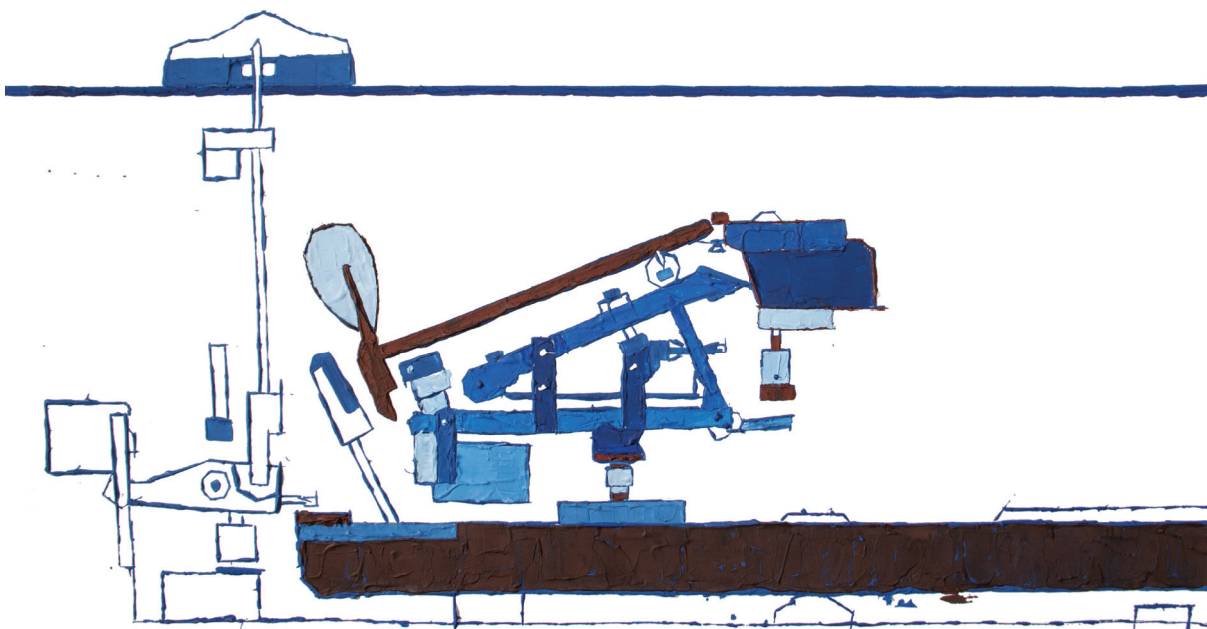
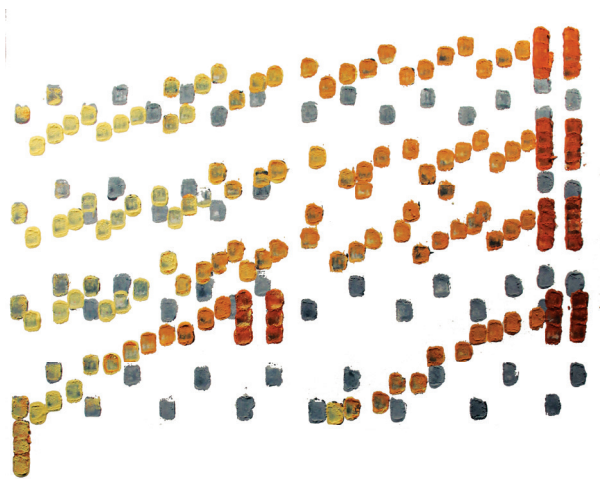

---

6 ilustrace vlastní

Příloha 7

Ukázky z knihy⁷

7 ilustrace vlastní

Příloha 8

Ukázky z knihy⁸

Příloha 9

Ukázky z knihy⁹

---

9 ilustrace vlastní

Příloha 10

Obálka knihy¹⁰

---

10 návrh vlastní